

**Prodromus
Moravographiae,
to jest Předchůdce
Moravopisu**

**Tomáš Pešina
z Čechorodu**

ČESKÁ KNIŽNICE

Vydávají Nadační fond Česká knižnice, Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.,
a vydavatelství Host

www.kniznice.cz

Ústav pro českou literaturu
Akademie věd ČR

Akademie věd
České republiky

Strategie AV21

Špičkový výzkum ve veřejném zájmu

Ediční přípravu svazku zajistil Nadační fond Česká knižnice za finanční podpory
Ministerstva kultury ČR.

Vychází za finanční podpory Ministerstva kultury ČR.

Publikace vznikla s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné
instituce 68378068 (ÚČL AV ČR, v. v. i.).

Při práci na publikaci byly využity zdroje výzkumné infrastruktury Česká
literární bibliografie (<http://clb.ucl.cas.cz>).

Ediční příprava Ondřej Koupil, Jiří M. Havlík

Komentáře Ondřej Koupil, Jiří M. Havlík

Vědecká redakce Jan Linka

Editor © Ondřej Koupil, Jiří M. Havlík, 2021

Commentaries © Ondřej Koupil, Jiří M. Havlík, 2021

Cover photo © Moravský zemský archiv v Brně, 2021

© Nadační fond Česká knižnice, 2021

© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2021

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2021 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-2551-5 (PDF)

PRODROMUS MORAVOGRAPHIAE,

to jest
Předchůdce Moravopisu,
obsahující sumovní vejtah všeho toho,
co v týmž Moravopisu, kterýž na světlo se hotoví,
obšírně položeno bude,
zatím napřed vyslaný od svého autora
M. Tomáše Jana Pešiny z Čechorodu,
děkana litomyšlského

V Litomyšli
vytištěno v impresí Jana Arnolta
léta Páně 1663

Insignia marchionatus Moraviae

Quod Moravi attulerant huc primi insigne, clatrata
caeruleo in campo rubra tabella fuit.
Antiquum, prout fert generosa Croatia tale
de facto, patrii nobile stemma laris.
Huic Aquila alba dein superaddita, cincta corona
regia: et hoc Moravi nunc, vide, utrumque ferunt.

Předmluva důstojně velebným panům prelátům, vysoce osvíceným knížatům, vysoce urozeným hrabatům, urozeným pánům pánům, urozeným a statečným rytířům, moudrým a opatrným radám měst, všem čtyřem stavům a obyvatelům vznešeného markrabství moravského,

Jich Milostem pánům mým milostivým a dobrotivě příznivým

Vědomo jest Vaším Milostem a vám, páni Moravané, kterak na mále se vynachází historií a kronik zvláště a schválně psaných o vlasti vaší, takže kdyby nebylo někdejší v tom práce Bartoloměje Paprockýho z Glogol, před sedmdesáti lety pod titulem *Zrcadlo markrabství moravského* na světlo v českém jazyku vydané (kteráž však slušnější by zrcadlem tehdejších rodův, panstva a rytířstva moravského nežli zrcadlem celé Moravy slouti měla), a *Topographiae Moraviae*, před nedávním časem od Meriana v Frankfurtu při Mejně v německém jazyku vytlačené, sotva by se co jiného více vynajít mohlo. Leč k tomu ještě přidáme Knižku pana Ctibora z Cimburku a z Tovačova, kterou před dvěma sty lety sepsal o svobodách a volnostech markrabství moravského; v níž také jsou věci některé paměti hodné.

Častá sice a místy dosti obšírná děje se zmínka v historiích a kronikách českých o věcech moravských — jak předně u Eneáše Silvia, Kosmy a Doubravia, tak i Hájka, Stránského a Kuthena a jiných —, však hrubě porůznu. A dívu není, neb nebyl ten cíl nadpověděných autorův, aby věci moravské vypsali schválně — na věci české předně vztahovala se práce jích; moravských tak toliko dotkli, jak někdy podle českých příležitostí sobě podanou měli.

Já tehdy, maje časem chvíli a uprázdňení od povinností mých duchovních, maje také v historiích svou obzvláštní rozkoš, vzal jsem před sebe tu práci, abych starožitnosti vlasti vaší, jako i věci jiné paměti hodné, jichžto by mi se doptati bylo lze, vypsál, a co porůznu jest u historikův jiných, to spolu v obzvláštní jeden spis pod titulem *Moravopis* uvedl. A to tím ochotnější a milěji, čím poznávám, že od vlasti vaší zrozen jsem blížeji. Tak zajistě vlast má Počátky

(město jest v království českém, v kraji bechynským, na panství jindřichohradeckém) Moravy se tejká, že i jednoho předměstí díl Morava za díl svůj jmenuje a nazývá. Přistupuje k tomu, že jakož jsem zrozen blízko Moravy, tak i posavád zůstávám v povinnosti mé duchovní nedaleko ji: jako by mi hned sami osudové, z jistého zřízení Páně, tak schválně vyměřili, abych od Moravy dáleji vzdálen nebyl, než jak jsem se zrodil.

V takové pak mé předsevzaté práci některé z prostředku Vaších Milostí seznal jsem sobě ku pomoci a posíle obzvláštní, kteří zvěděvše o tomto mém předsevzetí, netoliko povděčnou svou mysl nad tím ukázali, ale také radou i pomocí k tomu mi milostivé ruky své podali. Z nichžto jsou: důstojně velebný kněz Godefrid *Olenius*, opat kláštera zábrdovského blíž Brna, a urozený a statečný rytíř pan Jan Jakartovský z Sudic na Pačlovicích, Kobylím a Náměšti, Jeho Milosti císařské rada, nejvyšší hofrychtyř, podkomoří zemský a přisedící při Jeho Milosti královské tribunálu v markrabství moravském. Onen mi letopisův kláštera svého, v nichžto jsem se dočetl věcí některých pěkné paměti hodných, ochotně propůjčil i také, abych tím snadnější letopisův podobných z jiných klášterův dosáhnouti mohl, laskavě nápomocen byl. Tento tolikéž při prvním mém při Jeho Milosti ohlášení tak přívětivě ke mně se naklonil, že též pamětí některých psaných i tlačených mi ku přečtení propůjčiti, o jiných pak oustně se mnou rozmluviti sobě nestížil; nad to i žádosti mé v tom, abych při městech královských na starožitnosti a paměti jich svobodně se tázati mohl, milostivě povolil, k tomu pro lepší podstatu i dopomožení své zaslíbil.

Přispěli mi k tomu s pomocí i tři velební otcové z Tovaryšstva Ježíšova, Jiří *Crugerius*, Bohuslav *Balbinus* a Jan Tanner, rození Čechové a věci starožitných tejkajících se vlastí těchto, české a moravské, výborní zpytatelé, od kterýchž jsem podobně dosáhl pamětí některých k rozšíření mého Moravopisu velmi slušných a případných, a víceji ještě že dosáhnou, naději mám. Obzvláštně pak Bohuslav *Balbinus*, z té přízně a náklonnosti, kterou ke mně od dávných let má, zapůjčil mi knihy jedné plné rozdílných listův aneb epištol v jazyku latinským

i českým písmem starým sepsaných, a to nejvíce za příčinou Jiřího, krále českého, v který se nacházejí, mezi jinými, i listové daní od stolice Apoštolské k stavům markrabství moravského, jako i k biskupu olomouckému, tehdáž Tasovi z Boskovic, též i k městům královským Olomouci, Brnu, Znojmu, Jíhlavě a Unčovu i zase odpovědi jich dané stolici Apoštolské — což vše i jiného při tom mnoho, poněvadž se k chvalitebné památce slavného markrabství moravského a obyvatelův tehdejších vztahuje, Moravopis můj rád s vděčností přijal k sobě.

Jich tehdy přede všemi jinými pomocí kráčeje v této práci již téměř od tří let (však podle příležitostí času a chvíle sobě někdy od prací mých duchovních tak jako kradmo propůjčené) a tři díly téhož popsání, neboližto Moravopisu, z většího zhotovené maje, již teď k čtvrtému, totiž k *topographii* moravské, jinak k vypsání krajův, měst, hradův, zámkův a městeček v markrabství moravském jsem přistoupil. V čemž však proti své vůli dlíti musím, nejvíce z příčiny té, že až dosavad malou ještě známost o týchž městech mám. Nebo co o některých z nich historikové buďto naši čeští, anebo jiní okolní, polští, slézští, uherští a rakouští, tak jako jenom případně dotknuto mají, ačkoliv to vše šetrně vytaženo a pospolu shromážděno mám, však v nehrubém množství toho jest. A já nepochybuji, než že mnohá města markrabství moravského pěkné paměti a starožitnosti o sobě vynajíti mohou, kteréž kdyby jim nebylo za těžké ze starých škríní a koutův vyzdvihnouti, pospolu sebrati a mým rukou podati, přijemně by velmi předsevzetí mému posloužily, ano také učinlivostí tou by sobě památku a pověst dalekou způsobily.

Pročež aby tato má upřímná a hotová k Vaším Milostem a vám ochotnost byla všem povědomá, uznal jsem za nejlepší dříve toho veřejnou známost skrze tohoto Předchůdci učiniti s ohlášením i s prosbou, aby pokudž co takového paměti hodného o sobě a vlasti své mají (jakož nepochybně mnozí míti budou), s tím se se mnou sdělili a tak, jakž by sami nejlépeji uznali, do Moravopisu uvesti mi dopustiti sobě oblíbili. A v tom obzvláště města královská sobě a mně posloužiti mohou. Jakož pak od panův Brňanův paměti jich pořádně sepsané a pro lepší důvěrnost pečeti městskou stvrzené

a odeslané jsem již přijal, za jiné nemaje, než že té volnosti užiji i od jiných měst královských, tak jako i od měst biskupských, při kterýchžto některých již také, máje povolení sobě dané od Jeho Milosti důstojně velebného pána, pana Eliáše Františka *Castelle*, probošta kostela olomouckého, *archidiacona* brněnského a *administratora* zboží biskupských v markrabství moravském, oustně i skrze psaní jsem se v té příčině ohlásil.

Po městech královských a biskupských jsou i jiná města zvláštního připomenutí hodná, jako Prostějov, Třebíč, Mezeříč nad Oslavou, Telč, Slavonice, Evančice, Litovel, Třebova, Šternberk, Nový Jíčín, Mezeříč pod Rožnovem, Fulnek, Hranice, Lipník, Přerov, Holešov, Uherský Brod, Hustopeč, Slavkov, Nyklšpurk etc., jichžto příběhy buďto staré někdejší, anebo jiné novější, kteréž se s nimi staly v času oné pominulé třicetileté vojny, nepochybuji býti znamenité a toho, aby v mém Moravopisu vejpravně připomenuté byly, spravedlivě hodné. V čemž jim posloužití hotov jsem z srdce rád — nechť toliko mi paměti takových, sepsaných pořádně, propůjčiti sobě nestíží. Sice pokudž o kterém z nich málo co dotknuto bude, to nestane se mou vinou aneb mým schválním opominutím — mnou zajistě v pilném vyhledávání věci paměti hodných nic scházeti nemá, nýbrž chut a vůle jest má všechno, což by se koliv takového v pravdě vynášlo a mně doneslo, šetrně položit; a v té příčině nelituji nákladu ani práce, jsa přitom naděje té, že budoucně Pán Bůh některé dobrodince i z prostředku Vaších Milostí a vás mi ku pomoci v nákladu budoucího Moravopisu vzbuditi ráčí.

Že pak v jazyku českým tuto mou práci na světlo vydávám i potom vydati oumyslu jsem, to činím ku poctivosti národu a jazyka svého českého, jako i moravského, jenž se od našeho nemnoho dělí, abych ukázal, že jsem upřímný ctitel své vlasti a pravý Čech a za svou vlastenskou řeč že se nestydím.

Pohnulo mne k tomu ještě, že od dávných let nevyšla žádná věc historická v našem jazyku, v čemž mnozí z krajanův, nejsouce jiných řečí povědomí, nedostatek snášeti musejí. Jakož pak i od některých z nich v tom, abych ne latinou, jakž jsem mínil, ale raději vlastenskou

svou řečí tuto práci vyslovil, napomenut i nabízen jsem byl. A tak jsem učinil, v té naději, že ctní, dobří a upřímní jak Moravané, tak Čechové a jiní jazyka našeho příbuzní přijmou to ode mě vděčně. Nepochybuji mezitím, než že se také někdo vynajde, který dotčený budoucí Moravopis anebo snad i Předchůdci tohoto na německý jazyk převrátiti sobě za poctivou práci vezme. Což kdož by koliv před sebe vzal, velmi dobře by mnohým posloužil, a tudy i sobě hodnou památku učinil.

Naposledy Vaších Milostí a vás za to poníženě prosím, že toto prokázání mé k Vaším Milostem a vám šetrné a služebné uctivosti laskavě přijíti a mne i Předchůdci tohoto sobě milostivě poručenu míti ráčíte a budete.

Dátum v Litomyšli na den svatých Crhy a Strachoty, apoštolův a arcibiskupův moravských, léta 1663.

M. Tomáš Jan Pešina
z Čechorodu, děkan litomyšlský

Vorrede
denen hochwürdigen
Herren Prälaten,
durchleuchtigen Fürsten, hoch- und wohlgebohrnen Graffen, wohl-
gebohrnen Herren Herren, wohl-edlgebohrnen und gestrengen
Rittern, edlen und vesten auch wohlweisen Räthen der Städte;
allen vier Ständen und Innwohnern deß löblichen Marggraffthumb
Mähren,

Ihr. Gnad., meinen gnädigen und größgünstigen Herren

Es ist Euer Gnaden und denen Herren sondern Zweiffels unverborgnen, daß bißhero sehr wenig *Historici* oder *Scribenten*, welche euer Vatterland, *Nation*, Ursprung, Herkommen, Sitten, Gebärden, denckwürdige Geschichten aus dem Grund und *Fundament* mit Eiffer beschrieben und zu einer unsterblichen Gedächtnuß oder loblichen *Posterität* hinterlassen sich befunden; ausser weyland *Bartholomaei Paprotzky* von Glogol vor 70 Jahren beschrieben und ein Spiegl deß Marggraffthumb Mähren *intitulirten* Buchs (so billicher ein Spiegel der mährischen Geschlechter zu nennen) und jüngsthin durch *Merianum* zu Frankfurt am Mayn teutscher *Topographia Moraviae* ins Liecht gebracht seyn wenig, die etwas denckwürdiges von diesem hochlöblichen Marggraffthumb verfasst. Zwar Freyherr *Tiburtius* von Cymburg vnd Tobitschaw liesse vor zwey Hundert Jahren in Böhmischer Sprach ein Buch außgehen, darinn mehr auff die *Indemnität* vnd Freyheiten dieses Marggraffthumb als etwas anders sein absehen gewesen.

Vnd wiewoln in denen Böhmischen Historien oder Geschichten etlicher Orthen von mährischen Wesen ziemliche Meldungen förderist bey dem *Aenea Silvio*, *Cosmo*, *Dubravio*, Hagek, Stransky, *Kutheno* vnd andern beschehen, so seynd sie doch bey dem *Contextu* vnd Ab-
lauff ihrer Böhmischen Historien, dahin sie geziehlet verblieben vnd eigentlich von mährischen Sachen nichts Hauptsachliches, sondern nur so viel als ihnen die Gelegenheit an die Hand geben entworffen.

Dahero vnd in Deme meines geistlichen Ambt- vnd Beruffs so viel befrewet, ich mir als ein Liebhaber der Geschichten vnd Historien diese Mühwaltung vorgenommen Euer Gnaden vnd der Herren Löbl. Nation, deß Vatterlands Vrsprung, heroische denckwürdige vnd ritterliche Thaten, Sitten vnd Geberden, so viel als mir meines trewhertzigen fleisses möglich auß vnterschiedenen alten *Historicis* von der Weitlauffigkeit in meine Feder zu ziehen vnd in *Moravographiam*, so ich böhmischer Sprach *Moravopis intitulire*, mit rechten Grund und *Fundament* zu bringen.

Insonderheit mich hierzu bewogen mein Vatterland Potschatky, eine Stadt des Königreichs Böheimb in dem Bechiener Creiß auff der Herrschafft Neuhaus gelegen, so diesem löblichen Marggraffthumb so viel angränzen thut vnd benahet ist, daß ein guter Theil deroselben Vorstadt in Böhmischer Sprach *Morava* genennet wird. Gleich wie ich nun dem löblichen Marggraffthumb Mähren nahe gebohren vnd auffgezogen, also auch in meinem priesterlichen Würden bießhero vnweit von selbigen, gleichsamb von der vnsterblichen *Providentz* vnd Willen Gottes beruffen vnd *destiniret* bin.

In diesem aber vnd nächst folgenden Werck meines Vorhabens auß Ewer Gnaden mittl hochgeistlich vnd weltliche Herren vnd Standes Personen mir nicht allein danckbarliche *Affection* erzeugt, sondern auch gnädig-verhülffliche Hand würcklichen gereicht. Förderst der hochwürdige Herr Herr vnd *Praelat Godefridus Olenius*, bey der kön. Stadt Brünn des heiligen *Praemonstratenser* Ordens vnd Klosters Obrowitz *infulirter* Abt, mir dieses Klosters Jahrschriffen, worinnen ich mich sehr nutzlicher vnd denckwürdigen Sachen wol erkündiget, gantz willig *communiciret*, in angefangenem Werck fort zuschreiten ermahnet, auch daß ich auß denen andern in Marggraffthumb Mähren gelegenen Stiefften vnd Klöstern von dergleichen new- vnd vhralten Denckschriffen einen nothhabenden Theil überkommen möchte, sich zu einem Mittler vnd Helffer günstig erkläret. Dann hat der wohledlgebohrne vnd gestrenge Ritter Herr Johann Jakartowsky von Suditz, Ihr röm. kays. vnd königl. Mayt. Rath, obrister Hoffrichter, Landsuntercammerer vnd bey dem löbl.

königl. *Tribunali* daselbsten *Assessor*, im ersten meinem Anmenlden vnnd *praesentirten* Dienst sich großgünstig belieben lassen, dieser Sache wegen mündlichen zu *conferiren* vnd so wol in Druck- als Handschriften ersprißliches anvertrawen, von denen im Land begrieffenen königl. Städten zu meinem *Intent*, nothdürfftige *Documenta* zuerfordern, die Bewilligung geben, dero hohen Ampts tragende *Assistentz* versprechen vnd mich derer in Gnaden gänzlich versichern wollen.

Nach ietzt hoch- vnd wolbesagten Herren mir nicht weniger in diesem Werck an die Hand gestanden vnd verhülfflich gewesen seyn der hochlöblich. *Societät Jesu* wohlehrwürdige Herren *Patres* vnd *Religiosi*, als nemblich *Georgius Crugerius*, *Bohuslaus Balbinus* vnd *Joannes Tanner*, alle drey der vhralten dieses Königreichs Böheimb vnd Marggraffthumb Mähren rührenden Geschichten vnd Historien wolkündige vnd hochgelährte Männer, die etlich denckwürdige vnd zu meinem Vorhaben sehr dienliche Schrifften, schon bereit eingehändiget haben, vnd wie mein gefaste Hofnung noch was Mehrers zukommen lassen werden. Insonderheit aber von dem *P. Bohuslao Balbino*, auß geistlich von etlich Jahren hero zu mir tragender Lieb vnd Freundschaft ich ein groß vnd ansehnliches Buch vnterschiedlicher in latein- vnd böhmischer Sprach Brieffe vnd *Missiven* so am meisten den *Georgium* von Podiebrad, böhmischen König, antreffen thun; in welchem Buch auch vntern andern etliche Brieffe zu finden von dem heiligen Apostolischen Stuel an die mährische Herren Stände wie auch an den Bischoffen zu Ollmütz, damals *Prothasium* von Bozkowitz, nicht weniger an die kön. Städte daselbsten als Ollmütz, Brünn, Zneimb, Iglaw vnd Mährische Neustadt, auch deren gegen Antwortschreiben zu hochgedachtem Apostolischen Stuel; welches dann alles, weil es zu einem grössern Rhumb, Ehr, Würdigkeit vnd Dignität dieses hochlöbl. Marggraffthumbs gereicht, von obgedachten Herren *Patribus* zu Danck empfangen vnd gebrauchen werde.

Mit deren nun vnd andern sonderlichen Hülff vnd Beystand ich in diesem Werck fast gantze drey Jahr zugebracht so viel als mir von meinen geistlichen Übungen, der Zeit vnd Gelegenheit übrig drey

Theil dieser mährischen *Historiae* vollgezogen vnd fertig gemacht lege die Hand anietzo auff den vierdten Theil, nemlich an die *Topographiam* dieses Landes, worinnen ich *in particulari* dessen Creißstädte, Schlösser vnd Burg, Marckflecken, Kirchfahrten vnd namhafte orter beschreibe, nicht zwar ohne Verobsaumung vnd Verlust der Zeit, weil ich von den mährischen Städten biß dato ein geringe Wissenschaftt habe; dann ob schon etwas von ihnen entweder die schlesisch- vnd polnische, oder aber oesterreich- vnd hungarische Scribenten gemeldet haben möchten, vnd ich dieß alles in einen hauffen, hin vnd her, *extrahirter* getragen, so ist doch dessen nicht ein so grosse Mänge, daß ich mich hiemit vergnügen oder aber einiges *Fundament* auff dieses allein bawen vnd setzen köndte. Zweifelt mir aber nicht, das viel Städte dieses löbl. Marggraffthumbs ihr schöne *Antiquiteten* haben vnd finden thäten, wann sie solche auß den alten Küsten vnd Kasten hervorbringen zusammen suchen vnd mir vnbeschwert beytragen lassen wolten, durch welche sie mein Vorhaben vnd Werck sehr bestärcken, ihnen selbstem wol vnd sehr nützlich dienen vnd einen gleichsamb immerwehrenden Rhumb, Lob vnd Namen herbey schaffen vnd gewinnen könten.

Dahero dann, auff daß mein gegen Euer Gnaden vnd denen Herren trewhertzig vnd wolmeinende Willfähigkeit allen vnd jeden wissend vnd offenbaret würde, ichs vor gut erachtet, dieselben hiemit zu erinnern; mit angeheffter Bitte zum Fall, daß manliche Herren Innwohner vnd ihres Vatterlands liebhabende *Patrioten*, was denckwürdiges von ihrer *Nation* vnd Lande vorhanden haben möchten (wie dann das sie es haben werden, daran gar nit zu zweiffeln) mir alles vnbeschwert beyzutragen vnd damit solches ihrem bestem Willen vnd Meynung nach der künfftigen *Moravographiae*, so des schleunigsten als seyn kan, von mir im Druck außgehen soll eingebunden vnd einverleibet würde, günstig sich belieben zu lassen. In welchem besonders die königl. Städte dieses löbl. Marggraffthumbs ihnen vnd mir wol dienlich seyn köndten, vnd bereit schon der Magistrat der königl. Stadt Brünn, dessen einen Anfang gethan, in deme er mir denckwürdige vnd mit der Stadt Insigel *firmirte Antiquiteten*

eingeschickt vnd *communiciret* hat. Nicht ohne sonderbahren Hoffnung getröste ich mich, daß andere könig- vnd bischoffliche Städte dergleichen folgen werden. Wie dann von dem hochwürdigen Herrn Herrn *Elia Francisco Castelle*, Probstn der Thumbkirchen zu Ollmütz, *archidiacono* zu Brünn vnd *administratore* des ollmützerischen Bisthums etc. mir hierzu ein gnädiger Verlaub vnd *Licentz* ertheilet vnd mit deren etlichen von mir schrift- vnd mündlich schon gehandelt vnd abgeredet ist.

Nach denen könig- vnd bischofflichen Städten seyn noch andere fürstgräffliche vnd Herrenstädte zu finden, von denen man auch denckwürdig vnd gantz rühmlichen köndte in der *Moravographia* melden, als da sind: Prosnitz, Trebitsch, Meseritsch ob der Oslaw, Teltsch, Zlapnitz, Eybetschitz, Littaw, Tribaw, Sternberg, New-Titschein, Meseritsch vnter Roschnaw, Fulneck, Weißkirchen, Leipnick, Preraw, Holeschaw, Vngrisch-Brod, Auspitz, Austerlitz vnd andere mehr deren löbliche Gedächtnussen vhralt- oder neuliche denckwürdige Sachen, so etwan mit denselben Zeit verstrichenen 30-jährigen Kriegswesens vnd Vnheils sich zugetragen vnd vorgeloffen seyn, damit sie fleissig vermercket vnd beschrieben würden, es gantz rechtmässig zu seyn erachte.

In welcher Beschreibung mich ihnen bedient zu machen gantz willig vnd bereit auch vrbittig meines möglichsten Fleisses, wann sie nur solche Gedächtnuß einzureichen ihnen selbst nicht beschwerlich vorfallen lassen werden, dann an meiner Mühe vnd Arbeit gewißlich es nicht erwinden soll. Zum Fall davon jemanden auß ihnen vielleicht etwas weniger als die Noth vnd Verdienst erforderte, in meiner *Moravographia* gemeldet werden möchte? Solchen Fehlers mir oder meiner Nachlässigkeit im wenigsten sondern ihr selbst eigener Langsamkeit vnd Unfleis, die Schuld werde beyzumassen seyn. Dann, wie obgesagt, dieß alles, was mir von ihnen zukommen würde, alles möglichsten Fleisses in diese *Historiam*, zu welcher Verfertigung ich so wol keiner Mühe vnd Arbeit, also auch der *Spesen* vnd Geldkosten nicht erspare, eingetragen werden solle. Der gänzlichen Hoffnung vnd Zuversicht, daß Gott der Allmächtige

auß dem Mittel Euer Gnaden vnd der Herren manliche gute vnd freygebiges *Patronos*, Liebhabere ihres Vaterlands, würde erwecken, die mir gedachte *Spesen* vnd Kosten von dem ihrigen zu übertragen großgünstig verhüllflich seyn werden.

Daß ich aber dieß mein Werck vnd Arbeit in der böhmischen Sprach ins Liecht außgehen lasse vnd künfftig außzufertigen entschlossen, beschicht auß vornehmen zwo Vrsachen: die erste ist die Ehr vnd weitberühmter Nam der böhmisch- vnd mährischen *Nation*, die mit der Sprach vnd Zung von einander wenig zu vnterscheiden seyn. Die andere Vrsach damit ich bezeuge, daß ich ein rechtschaffen- vnd erbohrner Böhm vnd mich meines Vatterlands weder mütterlichen Sprach wie solcher (leyder) nicht wenig zu finden, weder schämen noch schewen thue.

Hierzu mich auch dieses veranlasset, daß von etlich viel Jahren hero kein *Scribent* vnd *Historicus* erschienen, so in vnser Muttersprach etwas geschrieben dahero geschehen, daß viel vnserer Landsleute, besonders aber diese, so keiner ander Sprach kündig waren in Vernehmung der einheimbischen Geschichten grosse Noth vnd Mangel biß dato leiden müssen. Wie mir dann solches hochverständige Leut zum Gemüth vnd Hertzen geführet vnd diese vorhabende *Historiam* vnd Schrifft nicht in der Latein (warzu ich geneiget war), sondern in der böhmischen Sprach zu verfassen, mich dessen gantz Beweglichen erinnert vnd ermahnet. Welcher ihr Meynung vnd gutem Beduncken ich desto ehender vnd lieber nachkommen bin, weil ich eben in diese Hoffnung kommen, daß an guten ehrlichen so wol Mährer als Böhmen nicht ermangeln solle, auch an denen andern, so vnser Sprach vnd Zung zugethan seyn, die gegenwertige meine wolmeynende Mühe vnd Arbeit nicht allein gerne annehmen vnd wolgefallen lassen, sondern auch (woran ich nit zweiffen thue) die künfftige *Moravographiam*, oder auch diesen ihr Vorbotten vnd Legaten in die teutsche Sprach zu bringen, ihnen zu einer ehrlichen Mühewaltung schätzen vnd erachten werden; dieses wol wissend, wie daß ihnen solche zu einem immerwehrenden Preiß, Rhumb vnd Lob bey der löbl. *Posterität* vnd Nachkommenden gereiche.

Schließlich vnd endlichen Euer Gnaden vnd die Herren dienstbittlichen ersuche, Sie geruhen mein trewhertzige Willfährigkeit in Gnaden vnd Günten auffzunehmen vnd mich sampt diesen Vorbotten in solcher zu erhalten. Gegeben in der Stadt Leuthomischl am Tage Sanct Cyrilli vnd Methudii, mährischer Aposteln vnd Ertzbischoffen, des 1663. Jahrs.

*M. Thomas Joannes Pessina
von Czechorod, Dechent in Leuthomischl*

Předmluva k čtenáři

Jaká příčina mne k tomu vede, že Předchůdci tohoto vysílám napřed, to z předmluvy k jich milostem pánům stavům a všem jiným obyvatelům slavného markrabství moravského učiněné poznati můžeš. V tom toliko tebe tuto napomenouti, ano i žádati chci, abys téhož Předchůdci mého, pokudž by v čem tobě se dosti statečnu býti neviděl, dobrotivě snesl; v tom obzvláště, že těch věcí, které nese, vysvědčení nemá a toho, o čem vypravuje, odkud to má, z jakých pamětí a autorův, že na straně, jakž obyčej jest, neukazuje. Nebo tuto co nese, suma toliko jest budoucího a vejtah, v kterémž, smejšlím, že není slušno postranním citováním na jiné se odvolávati, sice by meze sumy překračovalo a od znamenání jmén a autorův těch, na kteréž by se odvolávalo, strany tak by se naplniti a stěsniti musily, že by proporcí anebo křtaltu a rovnosti žádné v tom býti nemohlo. Bez toho v knize druhé až příliš obšírný jest; čemuž jsem poněkud sám chtěl, proto, abych ti tudy tím srozumitelněji některých věcí ponavrhł zatím, pokudž by jich obšírněji budoucí Moravopis nevyložil.

Jestliže však přece v něčem jiném na omylu jest a něco takového přednáší, což by se tobě naproti vidělo, shovení s nim i spolu se mnou měj, prosím, a mne obzvláště, když ti k tomu příležitost sloužití bude, buďto skrze psaní, anebo oustně napomenouti se nelenkúj; nejsem ten, abych od někoho jiného, umělejšího a starožitnosti vlasti své

povědomějšího napomenut jsa, to, což bych pochybil, napraviti neměl. Na ty pak, kteří jiných práce buďto ztenčovati, anebo haněti a hýzditi bez hodné příčiny obyčej mají, avšak nic ze svého, což by vlasti ku poctivosti sloužiti mohlo, nevydávají, nic nedbám; pakli co lepšího a užitečnějšího na světlo vydají, rád jim v tom ustoupiti a práci jich nad jinou i nad mou zchváliti chci. Měj se dobře.

Autor

Censura Pragensis

Ego, infra scriptus Societatis Iesu sacerdos, legi Prodromum Moravographiae scriptum a domino Thoma Pessina de Czechorod, decano Litomisslensi, in quo nihil inveni, quod fidei catholicae aut bonis moribus aut veritati historicae repugnaret. In cuius rei fidem has manu propria scripsi et subscripsi. Pragae 1662.

L. S.

Ioannes Tanner

Imprimatur

Ioannes Franciscus ab Aschenfeldt, praep. officialis

Censura Olomucensis

Cum in Prodromo Moraviae a plur. rever. et doctiss. Domino Thoma Ioanne Pessina de Czechorod, decano Litomisslensi, archidioecesis Pragensis, composito simul politica et ecclesiastica contineantur, si quidem illa ii, quibus competit, adprobaverint; nos quoad reliqua, cum nihil in illis fidei catholicae et bonis moribus contrarium reperimus, auctoritate ordinaria permittimus, ut secundum correctionem imprimatur. Datum Olomucii e curia episcopali die 24. Aprilis anno 1662.

A. Dirre, officialis

L. S.

Matthaeus Tengelott de Valtelin,
assessor et notarius

In Prodromum Moravographiae

Quae stirps, qui reges, mores, quae templa vel urbes,
posthuma vel quales saecula tulere duces,
sint quae gesta virum vel qui post bella triumph
MARCOMANNORUM *gloria* vel quis *honor*?
Eruit ex tenebris totique patentius *orbi*
PESSINA cum magna LAUDE videnda dedit.
ILLE ne de Morava aut Hageck de gente Boëma
sit mage promeritus? Cuique loquetur OPUS.

Godefridus, abbas Zabrdov. Ord. Praemonstr.

In eundem

*I, liber, ad Moravos, quorum primordia, mores,
urbes, templa, duces, proelia resque doces.
Talia nullus adhuc de terra hac scripserat: illa est,
non dubito, auctori grata futura TUO.*

Apostrophe

*Accipite, o PROCERES atque urbes, fronte serena
hoc patrium vestri climatis ante-iubar.
Prodromus hic MORAVAM pandens ab origine gentem
SOLEM, qui referet pluribus ista, feret.*

Paulus Ziak, decanus Chrudim
et per districtum vicarius foraneus

Ad lectorem

Accipe, quae variis MORAVORUM e floribus hausit
et tibi in hac CELLA mella propinat APIS.
Dulcia sunt atque illa tuo placitura palato
et placitura magis, quo magis illa leges.
Ac si forte tuam nec dum satiabis orexin?
Siste: brevi plures afferet illa favos.

M. Ioannes Sedleckzy, SS. theol. bac., decanus Colinensis

Ad lectorem

*ECCE tibi MORAVAM primo depinxit ab OVO
conspiciamque dedit PESSINA, lector, AVEM.
Artificis tam docta manus, penicilla, colores,
quam perfectum oculis testificantur OPUS?
Parrhasius procul hinc, procul hinc simul absit Apelles,
lumen queis magni nominis UMBRA facit.
PESSINA Parrhasios superans, superans et Apelles
magna SIBI et Moravis Nomina LUCE parit.*

M. Georgius Victora, SS. theol. bac.,
parochus ad S. Martinum Pragae

*Admodum Reverendo, prae nobili et doctissimo domino
THOMAE IOANNI PESSINAE de Czechorod,
AA. LL. et philosophiae doctori, decano Litomislensium dignissimo
et Moravographiae auctori ac historico, omnibus numeris absoluto*

Honoris amplo faenore *nobilis*
censuque dives PESSINA, quod novus
MARCK-MANIANAE *gentis* author
penna *aquilam* celebras volucrem.

Quae sparsa *quadris* versicoloribus
micat, coronam vertice *regiam*
 alasque pandit fulminantes,
 caeruleo rubra et alba campo.
Huius recludens ortibus inclutam
a stirpe prima primus ORIGINEM
 atosque natorum et priores,
 cum tritavis atavos in illis:
quae saeculorum maxima posteris
caligo pridem texerat, eruis
 et vindicata in LUCIS almae
 nunc solio gremiove ponis,
quam nulla nubes, non tenebrae simul
oblivionis Cymmeriae obruant,
 corusca semper *fulguranti*
 MORAVIA irradiabit *orbi*,
mortale vivo quam bene sidere
aevum perennans! Tu quoque, PESSINA,
 per ora doctorum volabis
 post TUMULUM et cineres, SUPERSTES!
Et quas *honoris* scripta ferunt TUA
AVI corollas, has totidem *aureas*
 ter GRATA cum fructu reponet
 MARCHIA MORAVIAE coronas.

Ad lectorem

Cerne AQUILAM MORAVIS genitam, bone lector, in oris
 et dominam volucres aëris inter aves.
Quam nitida et splendens patulis se libret in auris,
 explicet ut pennas luce favente suas
iamque serenato propior magis ac magis orbi
 limen in accessum solis et astra petat!
Scilicet hunc MORAVIS inducit PESSINA caelis
 et tenebras veteres exoriente fugat.

Tu, mordax, oculo volucrem ne cerne sinistro,
armiger haec IOVIS est, zoile, FULMEN habet.

*Exactis ab deserta Thalia sua
iam Februis omnino XX^{mis}
accinebat*

Nicolaus Zialkowsky de Zialkowitz, eques Moravus

Ad lectorem

Quae dotes Moravis sunt? Quae primordia gentis?
Qui status et quae urbes, oppida, castra, duces?
Et quae gesta hominum? Quae proelia? Religio quae?
In Prodromo hoc breviter tradita, lector, habes.

Ad authorem

*Qua posuit nostris Hagek monumenta Boëmis,
haec Moravis quoque tu ponis, ut ecce patet.
Das famam Moravis, illi rursum tibi nomen;
alterius sic res altera pensat opem.
Interea dicat, quidquid volet, ut solet, excors
livor et invidia, quidquid inertis inest,
nam ruit invidia per se censura, ubi tot sunt
concessa historiae publica signa tuae.*

Suo dilectissimo Dn. patruo
GEORGIUS PESSINA a Czechorod

Kniha první

Kapitola I.

O počátku národu slavanského, od kteréhož Moravané a Čechové mají pojití své

My Čechové, Moravané, Poláci, Charváti, Rusové, Vindové a jiní, téhož jazyka příbuzní, jednomyslně všickni k tomu se známe, že od slavného národu slavanského jesti počátek náš — v čemž nám posvědčují i jiní cizí. V tom toliko spor mezi námi jest, poněvadž jméno Slavákův nedávni jest, teprve za času Justiniána, toho jména I. císaře, okolo léta 540. po narození Páně, u historikův na slovo vzaté, odkudž by tehdy národ ten slavanský, z kterého lidu neb z kterého a jak předešlé jmenovaného národu pocházel.

Ačkoliv pak mnozí z těch a na větším díle všickni, kteří kroniky české a polské buďto latinským, anebo jích přirozeným jazykem se psali, na tom se snášejí, hned k prvním věkům po potopě přikračující, že od Jáfeta, syna Noelova, národ slavanský má své pojití, však v tom se plně nesrovnávají, nebo někteří z nich od Vandala, kteréhož synem Tviškonova, vnukem Gomerova a pravnukem Jáfetova jmenují, jiní od Helízy, syna Javanova, vnuka Jáfetova; jiní zase od Rifata, syna Gomerova a bratra Tviškonova, počátek národu toho kladou.

V kterýchžto svých zdání hrubě daleko s pravdou se pomijejí — což Moravopis dokáže.

Ale pokudž sluší příkladem jích také ihned k prvnímu věku po potopě přikročiti, jistější zdání jest, že národ slavanský má počátek svůj od Mozocha, syna Jáfetova, kterýž po rozvržení krajův světa, jenž se stalo skrze Noe a syny jeho, Sema, Jáfeta a Chama, a syny jích, po stavení věže Bábel a po zmatení jazykův, nejprve přejda s houfem pokolení a jazyka svého přes řeku Eufrates, osadil se v Menší Armenii. Poněvadž pak v brzkých letech začátek vzalo tyranství Assura Nyna, třetího babylonského krále, kterýž na okolní sousedy, chtěje je sobě podmaniti, mocí sáhal a za tou příčinou Sabatia, krále Sájův, z země vyhnal a syna jeho Barzana, jinák Zoroastra, v poddanost uvedl, posledně i zamordoval. Mozoch, žádostiv jsa před takovým násilím sebou i s lidem svým bezpečnější býti, dále odtud na západ až k moři Černému, kteréž *Pontus Euxinus* slove, se hnul, v ta místa, kteráž potom nazvaná byly od Řekův *Cappadocia a Paphlagonia*: a tu osadivše se, při pokoji zůstával a v brzkém čase vzrostl v lid a národ veliký, kterýž od jména svého mozochský nazval, ano i také městu, kteréž založil, Mozochov (*Iosepho, Plinio, Straboni Mazaca, Ptolemaeo Maza*, jiným *Mezaca*) jméno dal. To město potom za císařův římských jméno změnilo a sloulo *Magna Caesarea*, jinák *Caesarea Cappadociae*.

Po smrti Mozocha někteří opět z národu toho, jenž se více a více v počtu svém rozmáhal, vejšeji se pustili mimo moře Černého až za hory jedné veliké, kteréž též od jména svého Mozochské nazvali, a tu osadili. Zase pak po letech jiní dále ještě až v ta místa, kdež jest *Colchis*, ano i potom dále přes hory jiné, jenž Cirkaské slovou, mimo jezera Maeotidského až k řece *Tanais* řečené přišli; a někteří houfové i ještě dále, řeku *Tanais* přejdouce a na pravé straně lid a národ Magogův, kterýž se za horami Imaus osadil, nechajíce, sami nalevo se pustili a v následujících letech veškeren ten kraj půlnoční země, jenž se od moře Černého a jezera Maeotidského až k moři Půlnočnímu a zase na západ až k Visle a k moři Venetskému široce velmi táhne, obsáhli a pomalu lidem naplnili.

A tu jsa národ mozochský v hojném a velikém množství, poněkud se již mezi sebou dělil a trhal, dávaje sobě jiné a jiné příjmení, jeden každý houf od jména vůdce svého. Řekové však v jazyku svém zvláštní

jim jména dávali; někteří sice vlastním jich jménem dle *dialectu* svého *Moschicos* neb *Mossinaecos* je nazývali, jiní od míst, v kterýchž bydleli, jako ku příkladu *Tanaitas*, *Coraxinos*, *Borysthenidas*, *Tyrigetas*, *Volgaros* etc., jiní zase od obyčejův jích, o kterýchž slejchali, jako *Hamaxobitas*, *Iaxamatas*, *Agathyrsos*, *Hippomolgos* etc., je jmenovali.

Hlavním pak jménem je jmenovali obyčejně Řekové *Sauromatas*, Latinici *Sarmatas*, jakož i kraj ten veškeren, kdež přebývali, *Sarmatiam* nazvali; kteroužto *Ptolemaeus* nadvy rozdělil, od mezi německých až pod *Tanaim* řeku evropskou Sarmatií, od *Tanai* pak zase až k mezím scythským Sarmatií asiatickou nazval.

Jinák zase též předním a hlavním jménem nazývali je *Henetos*, obzvláště pak ty, kteříž jim blíží byli v Kappadocii a Paflagonii; kteréžto jméno až dosavad národům slavanským pozůstává jako dědičné u mnohých i tohoto věku spisovatelův. *Claudius Ptolemaeus* v knize 3. v kapitole 5. klade *maximam partem Sarmatarum esse Henetos*, to jest, že největší díl národu sarmatského jsou Henetové. *Cornelius Nepos* u *Plinia* v knize 5. v kapitole 2. též svědčí, že Henetové za předešlých let v Paflagonii a Kappadocii byt měli; svědčí i *Curtius* historik v knize 3., kdežto pokládá *Henetos* v Paflagonii a praví, že sice králi Alexandrovi se poddali, však na ten způsob, aby tributů a daní žádných nedávali. *Homerus* pak u *Curea in anal. Siles.* v popsání pěti hlavních národův půlnočních nejprve klade *Henetos* a vychvaluje je nad jiné a příbuzné jích jmenuje *Mosychos*.

Xenophon též in *Historia de reditu Graecorum post interfectum Cyrum iuniorem* jmenuje při moři Černém mezi jinými obyvateli *Moschos* a *Mossinoecos*, s tím doložením, že byli ukrutní velmi.

Až dosavad pak vždy ještě někteří z národu a pokolení toho od nadpověděného předka svého *Mozocha* příjmení nesou a dědí: jako *Moschi*, Moskvané, národ veliký a slavný a dalece v krajinách půlnočních rozšířený; též Mazurové, *Ptolemaeo Mazovii*.

Z těch potom půlnočních zemí *Mozochové*, jinák jmenování *Sarmatae*, *Heneti*, *Vindové*, *Volgarové*, *Slaváci* etc. dvojí stranou dále do Evropy se vtlačili. Jedni na západ přes Vislu a Odru až k Labi, druzí přes Dunaj až k moři Adriatskému a k lesu Černému. Tito

po lepších a tučnějších krajích dychtíce, nejprve Mysii, potom Dalmatii, Illyritsko, Pannonii, Markomanii až i Bohemii, onino pak Rugii a celou Vandalii, počítaje od moře Baltejského jinák Vareckového vseckny ty země mezi Labem a Vislou, až k horám Obrovým, které jináče Krkonošské slovou, opanovali. Což kdy a jak se stalo, níže povědíno bude v kapitole 4.

Kapitola II.

O položení země moravské, o řekách, kových, ourodě, vodách hojitelných a jiných vlastnostech

Země moravská, kteráž někdy Markomania sloula, mezujе na východ slunce s královstvím uherským, na západ s královstvím českým, na poledne s arciknížectvím Dolejších Rakous, k půlnoci s Hořejším Slezskem.

Dlouhost její, počítaje od hradu Landštejna, jenž jest na trojím pomezí — moravským, českým a rakouským —, až do Ostravy Polské blíž hranic knížectví opavského a těšínského, bude okolo 28 mil. Šírokost pak její, počítaje od pomezí hrabství kladského a od pramene řeky Moravy až v ta místa, kdež se Teja řeka s Moravou spolu schází, kdež i země moravská přestává, bude okolo 22 mil. Jinde všudy oužší jest.

Erb markrabství moravského jest orel bílý pod korunou zlatou v červené šachovnici a v modrém poli; kterýžto nepochybně od někdejších králův z národu slavanského pošlých dědí.

Byla někdy Morava slavné a veliké království, jak za času starých Markomanův, tak i potom za času slavanských moravských králův, čemuž porozuměti se může z toho, že *Nitria*, město v Uhřích, bylo tehdaž jako uprostřed království. Jakým pak pádem kleslo a kterak v markrabství se proměnilo, o tom níže.

Hlavní řeka Moravy, od níž také země jméno má, jest Morava, někdy *Duria* řečená, kteráž počátek bere v hrabství kladském pod horou Šneberg řečenou, nedaleko od hranic moravských, vycházejе

z jedné jeskyně v pramenu velmi silném, a odtud přímo tok svůj vede k Krumberku, Rudě, Litovli, Olomouci, a pojímaje i jiné řeky z obojí strany sebou, pořáde se ku Kroměříži, Hradišti, Ostrovu a Strážnici pouští, až potom řeku Teju pojma s sebou, ven z země vychází, a prostředkem končin rakouských a uherských, mimo kraje Markfeld řečeného, procházeje, naposledy pod Marhekem, městem starožitným, do Dunaje vpadá.

Druhá řeka z slovutnějších a větších jest Teja, snad od krále Gothův někdy v těch místech bydlejících, jemuž jméno bylo *Tegas*, tak nazvaná, kteráž na polední straně v mnohých místech markrabství moravské od Rakous dělí. Jiné řeky též znamenité jsou: Jíhlava, Svítava, Černovka, jinak Švarcava, Haná, Bečva, Bystřice, Třebovka, Desná, Březná, Blatná, Rusová, Zlínka, Oslava dvojí a jiné menší; kteréžto všecky Morava jako jich všech schovanka k sobě přijímá a s nimi ven z markrabství vychází.

Ve všech pak těch řekách ryb všelijakých nachází se hojnost, a co z řek nepostačí, z rybníkův, jíchžto po Moravě jest veliké množství, nahraňuje se ostatek. Největší pak rybníky jsou okolo Hodonína, z nichžto nejslovutnější Nesejt, pod Slavkovem též rybník Měnský jest na ryby hojný, jakož i na panství tovačovském, kojetinském, holešovském, hustopečském, bzenském, vlasatickém, němčickém, židlochovském, kounickém, kerlickém a jiných.

Na ourodu pak zemskou, jak na pšenici, žito, ječmen, proso, tak i na víno a rozličné ovoce Morava jest tak hojná, že sotva v čem jiným okolním zemím napřed dá. Vinohradové nejslovutnější jsou okolo Dunajovic a Nyklšpurku, též okolo Polešovic, Uherského Brodu a Blatnice; zdánická též, archlebská, kloboucká a buchlovská vína mezi lepšími obstáti mohou, tak jako i bzenecká červená a děvčíhradská. Jinde jsou vápenná; proti kterýmž velmi těžce žehří ti, kteří skrze nemírné pití jich ciprlemi a podagrou se trápí.

Piva přitom rozličného jednoho nad druhé lepšího, jak pšeničného, tak ječného, má Morava hojnost. Má i šafrán, kadidlo, myrhu, ledek, jinak kamenec. Má zlato i stříbro, ačkoliv se na ten čas nedobývá. Hamry železné několikere, z nichžto na železo nejvýbornější jsou

při Rymarové. Má též huti sklené znamenité a mnohé. Mramor bílý u Pernštejna, černý u Fulneka i jinde.

Dáleji koňstva k tahu i k jízdě příhodného, volův, krav, ovcí, včel a jiného domácího všelijakého dobytka hojnost má země moravská, odkudž laciností mas, másla, medu a sejrův oplývá. Item zvěři červené i černé, ptactva, koroptví, kvíčal, jeřábkův, tetřevův, bažantův etc. dostatek.

Povětrí na Moravě místy jest zdravé, čisté a pohodlné, místy zase hrubě protivné; někde příliš suché, někde příliš vlhké, zvlášť při velikých vodách a rybnících, a to nejvíce v dolejší kraji brněnském. Protož lidé cizí, kteří odjinád na ta místa přicházejí, nežli takovému povětrí přivyknou, dříve rozličné nemoci vystátí a někteří těžce toho až k smrti odležeti musí. A v těch místech dolejšího kraje brněnského, tak jako i znojenského a hradištského, obyčejně zima nepříliš tuhá a dlouhá bývá.

Nacházejí se též na Moravě některé vody hojitelné, o kterýchž Tomáš Jordán, někdy před 70 lety, lékař zemský v markrabství moravském, zvláštní spis vydal; z nichžto nejslovutnější jest losinská u Losina, jinak Uhlřtorfu; jiné po ní jsou od něho poznamenané: virovanská nedaleko Tovačova, bochořská nedaleko Přerova, slatinská na panství plumlovském, buchlovská pod hradem Buchlovem, petrovská nedaleko Strážnice, korytnenská za Uherským Brodem. A teď před kolikasi málo lety vyjevila se i z Koryčan voda proti mnohým neduhům velice platná.

Mimo nadpověděných vod nacházejí se ještě i kyselé tyto: nezdenická nedaleko Bánova, zahorovská nedaleko hradu Světlova a sucholázská za Uherským Brodem.

Mezi Kyjovem a Hustopečí blíž dvoru jménovaného Čejče jest jezero patnácti set krokův zdýli a devíti set krokův zšíří, jehožto voda pomáhá též proti prašivině, když se v ní kdo z koupá a zmyje.

Jiné jezero nedaleko tohoto, řečené Kobylské, léta 1640. všeckno vyschlo a teprva zase v desíti letech vodu našlo, to náleželo někdy klášteru zábrdovskému u Brna, potom se dostalo ku panství hodonínskému.

Obyčejové a povahy národu moravského nemnoho se dělí od národu českého, toliko že v některých trošku hrubší jest. *Aeneas Silvius* v kapitole 13 takto jej vypisuje: Národ loupežům zvyklý, žádný bezpečně cestou projíti nemůže, leč zbrojný a silný. Ale to snad on míní o těch, kteříž při horách, blíž Uhrův a Těšinska bydlí. Řeč po Moravě panuje nadíle domácí moravská, nadíle německá. Německá však již těchto let v přednějších městech, jako i v krajích Slézska a Rakous se tejkajících hrubě moravskou přemáhá.

Kapitola III.

O starých země moravské obyvatelích

První obyvatelé této země, tak jakž z starých kronik vyšetřiti lze jest, byli Osové, národ od vejchodu příchozí, z pokolení *Paeonův*, jinak *Pannonův*, jíchžto obydli na onen čas bylo v těch místech, kde nyní jsou Dolejší Rakousy a uherské království, pocházející. Po letech Cimbrové, a nejvíce houfové ti, kteří pod vůdcem Bolem skrze Hořejší Pannonii do Illyriska a odtud do Vlach vpadli, dříve nežli se přes Dunaj přepravili, Osův, tak jako i sousedův jich Bojův, škodně zasáhli.

A po nich mnohém škodněji Švábi, z nichžto někteří, pohnouce se z dolejších krajův od Labe nahoru, netoliko místa ta, kdež nyní jsou Lužice a Slézsko, ale k tomu přejdouce potom hory Sudetské, i nemalý díl *Bojemiae*, zvlášť při horách, opanovali a tu se rozsadili. Brzo pak zase někteří z nich, dychtíce po lepším obydlí, dále ještě na východ se obrátili, a dokročice na Osy, nad nimi jakožto mdlými po onom od Cimbrův uražení snadně se zmocnili, je z nejlepšího jích obydlí, kdežto nejourodnější roviny byly, vytlačili, zpátkem dále na východ zapudili a sami to vše až pod Dunaj a řeku *Duria*, kteráž nyní Morava slove, opanovali. A ti, poněvadž od jiných Švábův nejvzdálenější byli, tak jako na pokraji anebo na pomezích proti nadpověděným Osům a za nimi mocným tehdaž a hrozným Sarmatům, z příčiny té Markomani, to jest Pomezní muži, na hranicích stojící a bojující, jsou nazváni. Jiní, kteří při horách, jenž Jesenické a za nimi

Krkonošské, podle nich zase Sudetské, se jmenují Hermundurové. Jiní, kteří v Slézsku, nadíle Kvadové (velice potom mocní i Římanům strašní), nadíle *Lygii*, jinak *Elysii* slouli. Kdo zprvu vrchním byl Markomanův, když se do země této dostali, věděti nelze; až teprva za Augusta císaře před narozením Páně čte se o jednom, jemuž jméno bylo Marobud, kterýž nad Markomany panoval v takové moci a síle, že i jiné okolní švábské národy sobě podmánil, a vyžena Boje za les Černý, sám lidem svým zemi osadil; v městě pak jich Bojenheim řečeném stolici království svého vyzdvíhl.

Byl přítelem Římanův, skrze což netoliko okolním knížatům německým, a nejvíce Heřmanovi, knížeti cherušskému, ale naposledy i svým domácím v hrubou ošklivost přišel, takže potom, nejsa dosti sebou bezpečen mezi svými, kteří původem nějakého Kotvalda proti němu se zbouřili, pryč ven z země vyjítí a až za Dunaj ustraniti přinucen byl.

V Ravenně potom z milosti císaře *Tiberia* zůstáváje, život svůj dokonal. Po něm nadpověděný Kotvald vrchnost sobě nad Markomany a Šváby osobovati počal; ale nedlouho mu trvala, nebo zase od Hermundurův z země byl vytlačen a až do Friaulu zahrán. Mezitím Markomani nad sebou za krále vyvolili *Vannia*, přítele krevního Marobudova, kterýž pořáde třiceti let kraloval a velice zemi svou obohatil.

Potom pozdvíhl se proti němu *Iubillius*, Hermundurův král, a maje sobě ku pomoci *Ligos*, totiž Slézáky, bojem ho porazil a z země vyhnal; království však se neujal, ale při *Vangiovi* a Sidovi, jenž byli ujcové *Vannia*, zanechal.

V následujících letech Sido znamenitě platně Vespazianovi k dosáhnutí císařství sloužil. Navrátil se potom zase do země *Vannius* a pokojně se s ujci svými snášel, a když oni bez dědicův mužského pohlaví zemřeli, syn jeho starší *Cimber* na stolici království markomanského dosedl; a po něm syn mladší *Tudrus*; kterýž za mnoho let kraloval, pokojně se s Římany snášeje, mezi kterýmiž v mladosti své zveden a vychován byl.

Po smrti *Tudrova* povstali nad národem markomanským králové cizí, Římanům velice odporní, takže s nimi co činiti měli *Adrianus*

a *Antoninus Pius*, císařové římské, dříve nežli je zkontrolovali. *M. Antoninus*, přímým *Philosophus*, císař, náměstek Antonina *Pia*, sám osobně proti nim s vojskem táhl; a ačkoliv zprvu škodně jich dotýkati počal a na ně se dále a dále až k končinám kvádským tlačil, však potom obklíčen jsa od nich uprostřed hor, u velikém nebezpečení se vším svým lidem postaven byl, snašeje přitom žížeň a horko náramně veliké, takže naposledy již ani nevěděl, jakou by sobě radu k vyjetí z takového těsna dáti měl. A kdyby nebylo praporce jednoho lidu křesťanského, kterýž v svém vojstě v houfu dvanáctým měl, v jistotě byl by se vším svým vojskem zkažen a zahlazen — ale na modlitbu téhož lidu netoliko hojněho deště pro občerstvení vojska svého z dopuštění Božího, ale i znamenitého vítězství z nebe skrze hromobití proti nepřátelům dosáhl. Což se stalo v létu 175. po narození Páně; o čemž obšírněji v Moravopisu. A tu poněkud umdlila síla a moc Markomanův, tak jako i sousedův a spolupomocníkův jich Kvadův.

Brzo však zase obojí vzhůru povstali, takže vezmouce sobě ku pomoci *Sarmatas a Roxolanos*, na houfy římské, kteříž ještě i za císaře *Commoda*, syna Antoninova, v Markomanii jako na strážci pozůstávali, udeřili, je z pevnosti sehnali a za Dunaj zapudili. Za císaře *Bassiana* mnohém ještě větší protimyslnost Římanům v okolních jich krajích činili. A ačkoliv nečistý *Heliogabalus* na ně s vojskem táhnouti minil, však toho nevyplnil.

Teprva zase *Alexander Severus* a po něm *Iulius Maximinus* dokročili na Markomany a na pomocníky jich Sarmaty a nemalou opět záhubu v nich učinili, obzvláště *Maximinus* v létu 238. a v létu 239.

Potom brzo Gothové přivalili se u velikém množství od půlnoci do *Thracie a Pannonie*; s kterýmiž když císařové římské zaneprázdnění byli, Markomani zatím, pooddechnouce sobě po předešlých válkách, pomalu zase v sílu vešli. Okolo léta 250. byl králem Markomanův spolu i Kvadův jménem *Attalus*, proti kterémuž *Valerian* císař léta 257. vyslal syna svého *Galiena* s vojskem; *Galienus* pak uslyšel o krásné dceři krále markomanského, který bylo jméno *Pipara*, a žádostiv jsa ji viděti, schválně proto s králem příměří učinil, a když ji potom spatřil, tak velice se v ni zamiloval, že aby ji toliko

dosáhnouti a za svou pojíti mohl, otci jejímu za to nemalý díl Hořejší *Pannonie* postoupil, nic neváže, co tím císařství římskému uškodí, jediné aby svou žádost naplnil. Od toho času potom Markomani, majíce sobě volno přes Dunaj do Hořejší *Pannonie*, odtud dále a dále postupovali, až naposledy, přepravivše se přes hory *Alpes*, do Vlach vpadli, hubíce mečem a ohněm na všechny strany. Císař *Aurelianus* proti ním vytáhl se vší mocí, a maje s nimi krvavé potkání, vzal od nich nejprve velikou škodu, takže sotva sám v malém počtu ujel. Teprva podruhé, když zase čerstvé vojsko sebral a na ně udeřil, třmi bitvami tak je zemdlil, že zpátkem ze Vlach ustoupiti musili. *Flavius Vopiscus* píše: Kdyby nepřátelé skrze pomoc božskou, když do kněh nahlédnuto bylo a oběti se vykonaly, zázraky některými pohnuti a příšerami zmámeni nebyli, Římané byli by nezvítězili.

Léta 288. císař *Diocletianus* bojem porazil Markomany a Kvady, takže za několik let potom hlav svých vzhůru pozdvihnouti nemohli, až zase za krále *Osinucha*, kterýž vezma sobě ku pomoci nemalé množství Sarmatův, do zemí římských vpád učinil; však od Konstantýna Velikého zpátkem zase zahánán byl.

Po *Osinuchovi* byl králem nad Markomany a Kvady *Zizais* jménem, kterýž při císaři Konstantýnovi pokoje užil; však dříve vězně, co jich z lidu císařského měl, propustiti a k tomu rukojmě, že protiviti se nechce, dáti musil. Následoval potom král *Viduarius* a po něm syn jeho *Vitrodurus*, kterýž s velikou silou lidu vpadl přes Dunaj do krajův římských. Toho času císařoval *Constantius*, syn Konstantýna Velikého, a ten obávaje se, aby Markomané hlouběji do Vlach vpádu neučinili, rychle *Iuliana* s vojskem proti ním vyslal, kterýž je zase nazpátek obrátil.

Okolo léta 370. panoval nad Markomany a Kvady *Gabinus* král, kteréhož Římané času jednoho do města *Carnuntu* (nyní toliko ves jest, *Petronilla* řečená, při Dunaji pod Vídní, blíž *Heinburku*) na hody pozvali a tu života zbavili.

Což Markomané těžce nesouce, opět s mocí velikou přes Dunaj se přepravili, *Carnuntu* města dobyli, je i obořili; ano i ještě dáleji až k *Aquileii* se pustili. Potom od *Theodosia*, vojenského hejtmána,

jednou i podruhé rozražení, zpátkem porůznu domů se navrátili, dosti na tom majíce, že smrti krále svého pomstili.

Léta 375. *Valentinianus I.* císař proti Markomanům a Kvadům s znamenitou oupravou táhl, tím oumyslem, aby je vyhladil; mezitím, když od nich k němu schvální poslové vypraveni byli, pokoje žádajíce, on vida jich osoby ničemné na oko a velmi špatné a k tomu uslyšav, že to jsou z prostředku jiných nejpřednější, tak velice se nad tím, že s takovou chámovinou válčiti má, zazlil, že hned té chvíle, šlakem poražen jsa, smrt z toho měl. Ačkoliv jiní pravějí, že takoví poslové nebyli z Kvadův, ale z Sarmatův.

Léta 396. *Freidegilda*, královna Markomanův, požádala od svatého *Ambrože* formulí vyznání víry křesťanské, k tomu i učitele, kteříž by ji to vše znáti vynaučili. Což když se stalo, víru svatou přijala, pokojně se s *Arcadiem* a *Honoriem*, císaři římskými, snášejíce.

Od toho času více potom nikdež se zminky neděje o jakým králi Markomanův neb Kvadův, ale srozuměti jest, že v následujících letech je sobě Gothi podmánil a po nich *Hunni*, jinák Uhři, od jichžto vůdce *Attily* naposledy dokonce potlačeni jsou; anebo co jich pozůstalo, to snad s *Ditrichem*, králem Gothův, anebo předtím s *Odoakrem*, králem *Rugianův* a *Herulův*, kterýž skrze *Hořejší Pannonii* tažení své měl, do Vlach se odebralo.

Po nich zůstaly tyto země nadíle pusté za dlouhý čas; až zase po vypuzení z *Pannonie* *Hunnův*, potom i Gothův, národ sarmatský místa ta opanoval. Což kdy a kterak se stalo, kapitola následující ukáže.

Kapitola IV.

Kdy a jak lidé národu slavanského Markomanii opanovali, jak království vyzdvíhli a kteří byli králové jejich

Hned za času panování *Augusta*, *Tiberia* a *Nerona* císařův národové sarmatští z krajův půlnočních a od jezera *Svatojanského*, jinák *Maeoditského*, v velikých houfích vystupující, do těchto zemí blíž

Dunaje se tlačili a v nich pomalu osazovali. Za Domitiana již i Dunaj přecházeti a Dolejší Pannonie zasahovati počali; a ačkoliv od vojska římského zpátkem zahrnutí byli, však zase za Trajana vzhůru povstali, takže sám císař *Traianus* s vojskem znamenitým proti nim vytáhnouti přinucen byl. Proti Antoninovi Filozofovi císaři Markomanům, s kterýmiž mezovali, ku pomoci potřebovati se dali, jmenovitě Vindové, Štírové, Burové, Rusové, tak hned tehdáž jmenováni; Maximinovi dosti práce učinili, nežli je od mezí *provincií* římských odehnal. Nato potom Gothové Dolejší Pannonie se zmocnili, s kterýmiž nejednou i Sarmatové statečná setkání měli, žádostivi jsouce jedni nad druhé lepšího kraje. Po smrti císaře *Proba* Sarmatové až do Illyrie vpád učinili, s kterýmiž *Carus* a po něm *Diocletianus* válku vedl; potom na Konstantýnovi Velikém toho dosáhli, že se jim v *Pannonii* a v *Maesii* při Dunaji osaditi dopustil. *Constantius*, syn Konstantýna Velikého, maje válku s Sarmatami, o málo chybělo, že by od nich byl sám osobně zahluzen. Aniž *Valens* a *Valentinianus* před nimi pokoje užili. Brzo potom Hunni, totiž Uhři, Pannonie se zmocnili a ti nemalou záhubu v národu sarmatským učinili, takže někteří z Sarmatův, poddajíce se Římanům, v Illyrii a Liburnii byt sobě hned tehdáž zarazili; jiní pak z této strany Dunaje pod mocí Uhrův zůstali, s kterýmiž i potom za krále Attily po německých a franckých zemích harcovali. Po smrti Attily Ostgotové a Gepidové nad Uhry se zmocnili a zase Pannonii pod moc sobě uvedli; že pak tehdáž opět noví houfové Sarmatův, od půlnoci přichozí, na ně se tlačili, Ditrich, král Ostgotův, v boj s nimi vešel, vůdce jich porazil, je pak rozehnal a rozptýlil.

Nedlouho však Ostgotové v Pannonii zůstali, nebo vysláni jsouce od Zenona císaře do Vlach proti Herulům, tam se osadili. Za nimiž i potom Longobardové z Hořejší Pannonie vytáhli a též ve Vlaších nová obydlí sobě zarazili, kdežto i království vyzdvihli.

A tak po vyjití Ostgotův a Longobardův z Pannonie a jiných okolních krajův Sarmatové, majíce sobě volno, zase se u velikých houfůch přihrnuli a místa ta z jedné i druhé strany Dunaje opanovali; a tehdáž se ponejprve mezi jinými sarmatskými národy jmenují Slaváci. Z nichžto někteří, oddělice se jiných, Markomanii a díl Pannonie

sobě osobili a tu nové zase království vyzdvíhli; v Vešperýnu (město v Uhřích jest) zprvu byla stolice králův. Což se stalo okolo léta 590., podlé jiných něco později a podlé některých ještě dříveji.

Okolo toho času i jiní téhož slavanského národu, přejdouce Vislu a Odru řeky, do Němec se přihnuli a Vandalii, tolikéž i jiné okolní země, kteréž po předešlém vyjití Vandalův, Herulův, Rugianův a Longobardův nadíle byly prázdné, až pod Labe opanovali.

Kdo prvním byl králem z národu slavanského, jenž zemi tuto opanoval a království vyzdvíhl, toho u historika žádného v jistotě dočísti se nelze. Někteří píší, že byl nějaký jménem *Maroth* a od něho že také jmeno vzala Morava. Jiní v příčině jména Moravy pravějí, že od řeky hlavní, která zemi prochází a slove Morava, země jméno má. Jiní zase, že to jméno řeky, země a národu jest přinešené od Slavákův těch, kteří majíce zprvu obydlí své spolu s Bulgary, příbuznými svými, níže při Dunaji, při řece, kteráž Morava sloula (tak jakž slove až dosavád, a tok svůj veda od strany polední z hor Macedonie, při městě Zargana do Dunaje vpadá); kdežto se osadili s povolením císaře *Anastasia* okolo léta 500. Odtud tehdy když potom se hnuli a v tato místa staré Markomanie přišli, podobně, že netoliko řeku hlavní, při který se osadili, Moravou nazvali, ale i zemi a království; ano i sami pro rozdíl jiných spolu příbuzných svých, jako Rácův, Srbův, Charvátův, Vindův, Bosnákův, Bulgarův, kteří se na poledni za Drávou a Sávou široce i dlouze velmi osadili, Moravané slouti chtěli. Nelze tehdy v jistotě věděti, kdo prvním byl králem moravským, kterýž v Vešperýnu stolicí království svého vyzdvíhl; a tak v času tom, přes který stolice království moravského v Vešperýnu pozůstávala, téměř za půl druhého sta let, žádného z králův ze jména vyčísti nemůžeme, až do Svatoše, kterýž jsa tisknut od Uhrův, jenž se opět v velikých sedmi houfích od hor Sedmihradských do Pannonie přihnuli v létu 744., a bojem jsa od nich poražen velice těžce, Vešperýn opustiti a až za řeku Ráb jim ustoupiti přinucen byl. Nejsa pak ani tu před nimi bezpečen, vejšeji ještě ustoupil, a přepravě se na tuto stranu přes Dunaj, Velehrad, město nedaleko od řeky Moravy k západu ležící, sobě oblíbil a tu jinou stolicí království moravského

vyzdvíhl. Někteří píší, že král Svatoš po porážce své, chtěje se přes Dunaj ochotně přepraviti, utonul; jiní však proti tomu jsou a spolu se mnou jej za prvního krále moravského na Velehradě panujícího uznávají.

První tehdy král moravský na Velehradě byl *Svatoš*.

Druhý po něm *Samomir*, kterýž zase díl království svého při řece Váze ležící, Uhrům, tehdáž právě s Tasilonem, králem bavorským, zaměstknaným, odňal a sobě pod moc uvedl.

Třetí *Samoslav*, syn *Samomirů*, kterýžto zprvu maje sobě ku pomoci kníže ruské proti Karlovi Velikému, tehdáž na Uhry se tlačícímu a i království moravského škodně zasahujícímu, povstal; potom však s Pipinem, synem císařovým, příměří učinil a jemu i pomoc proti Uhrům dal. Za toho krále Moravané nejprve do Čech vpád učinili, *Slavimila*, kníže kouřimské, kterýž při nich pokoje žádal, vzali a oči mu vyloupali. Potom i na Vyšehrad tlačiti se počali, chtějíce knížectví pražské sobě podmánniti; od Čechův však poražení jsou léta 794.

Čtvrtý král moravský byl *Hormidor*, za kteréhož opět Moravané, vezmouce sobě ku pomoci Němce (snad některé pozůstalé z *Markomanův* neb *Kvadův*), do Čech poněkolicráte vpadli a zprvu veliké škody učinili; potom však od Čechův podvákrate tak potlačeni, že za chvíli toho těžce zažívati musili. Umřel *Hormidor* léta 811.

Pátý král moravský byl *Brynno*, jinak *Privina* (o kterémž *Merianus in Topograph. Morav.*). Někteří smejslejší, že od něho Brno město založeno.

Šestý král *Mojemir*, o kterémž, jako i o svrchu dotknutým *Privinovi*, v jednom spisu starém, v librării arcibiskupství salcpurgského nalezeným a v latinském jazyku sepsaným, zmínka se děje.

Sedmý král *Radislav*, kteréhož nazývá Stránský vnukem *Mojemirovým*. Za jeho panování opět Moravané do Čech vtrhli, z návodu *Krásníka*, knížete kouřimského — však s svou škodou.

Potom král *Radislav* protřhl příměří s císařem učiněné a mocně se mu do Rakous tlačil; proti kterémužto vyslán jsa *Ludovicus*, příjmím *Germanicus*, s vojskem jej porazil, zajal, zraku zbavil a pod tužší tribut uvedl. Což se stalo okolo léta 860., podlé jiných léta 866.

Osmý král moravský *Svatopluk*, kterýž od Crhy a Strachoty, učitelův křesťanských, léta 871. víru svatou poznal a pokřtiti se dal.

Za toho krále Mstiboj, kníže kouřimské, znaje Moravany s Uhry býti zaneprázdněné, nenadále do Moravy vpadl a škody veliké po dědinách činil, takže s kořistmi velikými domů se navrátil, maje k tomu i lidu zajatého nemálo. Že pak mu se tenkrátě dobře zvedlo, umínil zase podruhé takový vpád učiniti a z příčiny té lidu, co nejvíce mohl, sebral. A ačkoliv Moravané jej v tom předešli a dříve, nežli se do pole vystrojil, do knížectví jeho vtrhli, škody veliké mečem i ohněm činíce právě tak, jak on byl předešle na Moravě činil, však málo co proti němu dovedli, nýbrž setkajíce se s houfy jeho v poli, bojem od něho poraženi byli. Místo to, kde se porážka jich stala, slove Bojanov a jest tu dvůr a městečko v kraji chrudimským až podnes.

Po takovém vítězství oumyslu byl Mstiboj počáte opět na Moravu udeřiti; ale právě v to smrt v cestu mu vkročila, takže předsevzetí svého skutkem nevyplnil. Což se stalo i druhému nepříteli krále Svatopluka, Iulovi, vůdci Uhrův. A tu při pokoji zůstáváje Svatopluk, víru svatou křesťanskou dále a dále po svém království rozšiřoval.

Léta 882. narodil se Svatoplukovi syn, jemužto za kmotra požádán byl od otce i císař Karel toho jména III., kterýž se právě toho času z Vlach do Němec navrátil. Poněvadž pak nastávala vojna proti Normanům, ku kterým se císař snažně hotovil, lid sbíraje ze všech stran, z příčiny té sám osobně k takovému duchovnímu rukojemství postavit se nemohl, ale Arnolfa, strejce svého, kterýž tehdaž v Bavořích zůstával, na místě svém poslal; a mimo jiných znamenitých darův i plat ten, kterýž povinní byli knížata česká císařům, králi moravskému daroval. Synu pak vnově narozenému dáno na křtu jméno Svatoboj.

Někteří píší, že Svatopluk sestru vlastní Arnolfa za manželku měl a z ní že Svatoboj zploden.

Léta 884. Bořivoj, kníže české, navštívil krále Svatopluka; a z příležitosti té, sejda se s Strachotou, arcibiskupem moravským, na Velehradě a od něho víře svaté křesťanské jsa vynaucen, pravdu Boží poznal a hned tu s třicíti služebníky svými pokřtiti se dal. Což se stalo u gílii svatého Jana Křtitele.